

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANNE BABA İLE İLETİŞİMİN, YAKINLIĞIN VE ROL BİLİNCİNİN
ERGENLERDEKİ BENLİK ALGISI İLE BİRLİKTELİK DERECESESİ**

Gülkan GÜL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. F. Gökben Hızlı Sayar

İstanbul - 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANNE BABA İLE İLETİŞİMİN, YAKINLIĞIN VE ROL BİLİNCİNİN
ERGENLERDEKİ BENLİK ALGISI İLE BİRLİKTELİK DERECESESİ**

Gülkan GÜL

164102141

Tez Danışmanı

Doç. Dr. F. Gökben Hızlı Sayar

İstanbul – 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102141
Öğrenci Adı Soyadı	: Gülkan Gül
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Gökben Hızlı Sayar
Tezin Başlığı	: Birliktelik Derecesi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 25.07.2018	Saati	: 15:00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BIRLIGI ☐ OY ÇOKLUGU			
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. <i>(en fazla 3 ay)</i>			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDEDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi.	☐ Değişti.	
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BIRLIGI ile REDEDEDİLMİŞTİR.			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Doç. Dr. Gökben Hızlı Sayar	
Üye	Doç. Dr. Korkut Ulucan	
Üye	Dr. Öğr. Gör. Hüseyin Ünübol	

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Anne Baba ile İletişimin, Yakınlığın ve Rol Bilincinin Ergenlerdeki Benlik Algısı ile Birliktelik Derecesi’’ adlı çalışmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../....

Gülkan GÜL

İmza

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Bu çalışma, anne baba ile iletişimin, yakınlığın ve rol bilincinin ergenlerdeki benlik algısı ile birliktelik derecesinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmanın hazırlanması sürecinde bilgi, tecrübe ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. F. Gökben Hızlı Sayar'a ve bana maddi, manevi destek olan sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

(GÜL, Gülkan, Yüksek Lisans, İstanbul, 2018)

Anne Baba ile İletişimin, Yakınlığın ve Rol Bilincinin Ergenlerdeki Benlik Algısı ile Birliktelik Derecesi

Ergenlik dönemi kendisine has fiziksel, mental ve duygusal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemden geçen birey değişimleri ilk defa yaşamaktadır ve fiziksel ve psikolojik olarak birçok değişimden geçer. Benlik konsepti ergenlik dönemindeki en önemli konulardan biridir. Ergen kendi değerini ve benlik algısını benlik konsepti sayesinde geliştirir. Benlik algısı pozitif veya negatif olabilir ve ailenin ergenin hayatındaki önemi sayesinde aile tarafından etkilenebilir. Bu çalışmada, ebeveynler ile iletişimin, aile içindeki rollerin belirginliğinin ve ebeveynlerle duygusal yakınlığın ergendeki benlik algısına nasıl bir etkide bulunduğu incelenmiştir. Ayrıca demografik arka plan bilgileri de araştırmaya dahil edilmiştir. Hatay, Türkiye'deki Özel Pusula Akademi Lisesi'nden 136 öğrenci araştırmaya dahil olmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 17.02'dir. McMaster Family Assessment Device ve Rosenberg Self Esteem Inventory katılımcılara uygulanmıştır. Toplanan veri hiyerarşik çoklu regresyon, independent sample t test ve tek yönlü anova istatistik yöntemleri ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz ve yorumlama sonucunda annesi ve babası ile iyi derecede iletişim kurabilen ergenlerin benlik algısı da pozitif yönde ilerlemektedir. Ayrıca, anne ve babası ile duygusal olarak yakın olan ergenlerin benlik algısı daha pozitif bulunmuştur. Son olarak, aile içindeki rollerin uygun yerine getirildiği ortamlarda yaşayan ergenlerin benlik algısının pozitif yönde ilerlediği bulunmuştur. Araştırma ile ilgili uygulamalar ve limitasyonlar ayrıca tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Yakınlık, Rol Bilinci, Benlik Algısı

ABSTRACT

(GUL, Gülkan, Master Thesis, Istanbul, 2018)

Prediction Role of Parental Communication, Role Awareness and Parental Emotional Closeness on Self Perception

Adolescence period involves physical, mental and emotional changes that has unique properties. Such changes are not experienced before and adolescent goes through many transition in both physically and psychologically. Self-concept development is one of the most important issues during adolescence. Adolescent develop a sense of self that determine self-value and self-perception. Sense of self can be positive or negative and can be influenced by family related factors due to the importance of family in adolescence period. In current study, we investigated the influence of communication within the family, roles within the family and emotional relatedness within the family on the sense of self. Furthermore, demographic background informations are included to the study. 136 high school students are participated to the study from Özel Pusula Akademi Lisesi in Hatay, Turkey. Mean age of participants was 17.02. McMaster Family Assessment Device and Rosenberg Self Esteem Inventory were administered to participants. Collected data analyzed with hierarchical multiple regression, independent sample t test and one way anova. It is found that participants who have good levels of communication with parents has more positive sense of self. Also, participants who are emotionally close and warm to their parents have better sense of self. Furthermore, participants who have proper sense of role within the family has better sense of self. Further implications and limitations are also discussed.

Key Words: Contact, Proximity, Role Awareness, Self-Perception

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	I
Önsöz.....	II
Özet	III
Abstract	IV
İçindekiler.....	V
Tablolar Listesi.....	VI
Giriş.....	1
1.1 Benlik Algısı.....	2
1.2 Benlik Algısı, Ergenlik ve Aile	4
1.3 Benlik Algısı ve Anne-Baba ile Duygusal Yakınlık.....	5
1.4 Benlik Algısı ve Aile İçi İletişim	8
1.5 Benlik Algısı ve Aile İçi Roller	10
1.6 Araştırmanın Amacı	11
Metodlar	13
2.1. Katılımcılar	13
2.2. Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	13
2.2.1. Aile Değerlendirme Ölçeği.....	13
2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri.....	14
2.3. Prosedür	15
Bulgular.....	16
1.1. Veri Analizi	16
1.2. Sürekli Değişkenler Arasındaki Korrelasyonlar	16
1.3. Regresyon Analizi.....	17
1.3.1. Benlik Algısını Öngören Değişkenlerin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi	17
1.4. Cinsiyet ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki.....	18
1.5. Anne ve Babanın Eğitim Durumu ile Benlik Algısı Arasındaki İlişki	19
Tartışma.....	20
Sonuç.....	27
Referanslar	29
Ekler	35
1. Ek 1.....	35
2. Ek 2.....	41

Tablo Listesi

Tablo 1	16
Tablo 2	18
Tablo 3	18
Tablo 4	19
Tablo 5	19

Bölüm 1

Giriş

Ergenlik, kişilerin fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişikliklerden ve gelişimlerden geçtiği ve bireyin kendilik algısını keşfetmesini içeren bir dönemdir. (Kulaksızoğlu, 2001). Bu dönemde gelişim ciddi şekilde artar, cinsel dürtülerde artış görülür, kişinin yakınlarına olan bağları devam ederken kendi bağımsız kimliğini arayışa başlamasından ötürü bir takım sosyal ve duygusal çatışmalar ortaya çıkar (Öztürk, 1998). Bu süreçteki kişiler, yaşlıları ile olan sosyal ve duygusal bağlarını kuvvetlendirirken anne-baba ile olan bağlarda dağılmalar görülür. Bu uzaklaşma odaklı değişimler ergenin kendi benliğini kurması için elzemdir. Ergenin, kendisine ait bağımsız bir benlik yaratırken, ebeveynleri ile olan ilişkisi, anne ve babanın ona karşı olan tutumları ve yaklaşımları ergenin kimlik algılayışını şekillendirmekte önemli rol oynar (Aydın, 2005). Ebeveynleri ile sağlıklı, tatmin edici ve yakın ilişkisi olan ergenlerin sosyal ortamlarda ve arkadaşlıklarda daha ilerleyici, kalıcı ve istekli düzenler gösterdiği çeşitli araştırmalarda incelenmiştir (Erwin, 2000; Steinberg, 2007). Ergenin kendilik bilincini geliştirmesinde, benliğini algılayışında aile önem arz etmektedir. Aile tarafından bu süreçteki bireylere gösterilen güvenli, sıcak ortam ergenlerin pozitif benlik algısı gelişiminde önemli rol oynayabildiği gibi; bu durumun tersi, mesafeli, soğuk ve güvensiz aile ilişkileri ile büyümüş ergenlerde özsaygının düşük olduğu, benlik algısının negatif geliştiği belirtilmektedir (Bowlby, 1980; Rutter, 1972).

1.1 Benlik Algısı

Rosenberg (1986) benlik algısını bireyin kendisine atfettiği emosyonların ve düşüncelerin bileşkesi olarak tanımlamıştır. Burn'a (1982) göre benlik kişinin kendisini değerlendirmesi ve kendisiyle ilgili inançlarının doğasıdır. Beane ve Lipka (1984) ise benlik algısını kişinin kendisiyle birlikte yerine getirdiği rolleri ve kişilik özelliklerini algılayabilme şekli olarak belirtmiştir. Benlik kavramı kişinin kendisini algılama şeklidir. Kişisel bağlamlarını, geçmiş yaşantılarını, planlarını, rollerini vs. zihninde yaşama ve temsil etme şekli olarak da açıklanabilir (Aydın, 1996). Benlik algısı kişinin etrafında olan biteni algılayabilmesinde, çevresini değerlendirip olayları zihninde yapılandırabilmesinde önemli bir etkidir. Benlik kavramı kişinin kendi kişiliğine bağlı değerleri veya kendi kendisini görme şekli olarak da tanımlanabilir. Kişi kendisine dair atfettiği özelliklere, kabul ettiği maharetlere ve kendisini görüş tarzına göre kendisini yargılar ve kendisine ilişkin düşüncelere şekil verir (Baymur, 1993).

Benlik kişiliğin bir temel yapıtaşdır ve kişinin çevresi ile olan etkileşiminde merkezi bir görevi vardır. Bu bağlam kişi kendisini çevreye nasıl tanıttığıyla ilgilidir, kişinin fizyolojik hali, psikolojik ve sosyal fonksiyonları ile ilgili bilgiler kimlik algısında mana bulur. Buna göre kişi etrafındaki dünya ile kurduğu iletişime benlik algısından başlar (Köknel, 1986). Köknel'e göre (2005) benliğin işlevleri şunlardır; dürtülere bağlı güdülerin kontrolünü sağlamak, yeri geldiğinde ise durdurmak, çevredeki nesnelere ve insanlar ile etkileşime girmek, realite ile uyum sağlamak, çevreden alınan uyarıcıların düzenini sağlamak, algılamak, anımsamak, düşünmek, sonuca varmak, kavramları bütünleştirip anlamlandırmak, karşılaşılan zorlukları aşacak yeterliliği sağlamak, gelecekle ilgili konseptleri oluşturmak, kişilikle alakalı baskı ve anksiyeteyi azaltan defans mekanizmaları geliştirmek vs.

Benlik bilinci her zaman gerçeği yansıtmayabilir, problemlili benlik algısına sahip bireyler başarılı olduklarında dahi kendilerini olumsuz, başarısız algılayabilirler (Cüceloğlu, 2002). Sağlıklı benlik veya kimlik algılayışı, kişiye özgü özellikleri, kabiliyetleri, yeterlilikleri ve davranışları kabulü ile mümkündür. Kişinin kendine özgülüğünü sevmesi ve onaylaması gerekir.

Benlik algısı birçok kapsama sahiptir. Zihindeki karşılıkları itibariyle, benlik birçok ayrı yorumla açıklanabilir, örneğin bir kişi kendisini akademik açıdan zeki, öğrenmeye istekli ve araştırma hırısına sahip gibi özelliklerle ifade ederken sosyal açıdan dışa dönük, fedakar ve vefakar olarak ifade edebilir (Aydın, 1996). Bu örnekte anlaşıldığı gibi, kişilerin birbirinden ayrı benlik algılayışı tanımları olabilir. Benlik olgusunun beğenilmesi ya da beğenilmemesi ise benlik saygısını açıklar. Kişinin kendisini değerlendirmesi ile vardığı sonuçları tasdik etme ve kabullenebilmesine benlik saygısı denmektedir (Temel ve Aksoy, 2001).

Kendilik algılarını kabullenen ve bu şekilde huzurlu olan kişilerin öz yeterlilik algıları da pozitiftir, kendisine karşı pozitif tutumlara sahip kişiler kendi yeterliliklerine güvenir ve kendilik algılarını kuvvetlendirirler (Tufan ve Yıldız, 1993). Araştırmalar, kendilik algı derecesi yüksek bireylerin kendilik algı derecesi düşük kişilere oranla akademik yönden daha fazla sorumluluk sahibi, daha kararlı, daha iyi öngörü yeteneğine sahip, yeni fikirlere daha yatkın, diğer kişilere karşı daha duyarlı, saygılı, pozitif ve kabiliyetli olduklarını belirtmiştir (Pişkin, 1999; şahin ve ark., 2009).

Erikson ergenlik döneminin birincil görevinin benlik algısını kuvvetlendirip oturtmak olarak tanımlamıştır. Bu algı pekiştirilmediğinde “rol dağılması” olarak adlandırdığı fenomenin gerçekleştiğini iddia etmiştir. Ergenlik sürecinde kişi kimliğini keşfetmek adına bir çok rol dener, benlik provalarında bulunur, yetişkin hayatında taşıyacağı benliğin altyapılarını

oluşturur. Bu provalar kişinin kendisini değerlendirme dönemleri devinim eder, en nihayetinde kişi sahip olduğu benlik algısını oturtur (Erikson, 1994).

1.2 Benlik Algısı, Ergenlik ve Aile

Ergenlik sürecindeki kişinin maruz kaldığı fiziksel ve zihinsel değişimler aile ilişkilerini etkileyebilir ve bu etkileşimin sonucunda ergen ailenin belirleyici etkisi çerçevesinde benliğini gerçekleştirir (Steinberg, 1987; Hines, 1997). Ebeveynin ergenlik süreci içerisindeki kişiler üzerindeki etkileri çokça araştırmanın ana teması olmuştur. Booth ve arkadaşları (1994) duyarlı anne baba figürlerine sahip ergenlerin yüksek sosyal kabiliyetlere sahip bireylere dönüştüklerini bulmuştur. Khaleque ve Rohner'ın (2002) yaptığı meta analizinde, ebeveynlerden algılanan kabulün psikolojik uyum ve iyilik hali ile ilişkili olduğunu doğrulamıştır. Genel hatlarıyla anne babalarından pozitif dönütler alan, kabullenildiğini hisseden ve alaka gören ergenler kendileri hakkında daha olumlu düşünmeye, daha yüksek öz yeterliliğe sahip olmaya ve sorunlarla daha iyi başa çıkabilmeye yordanırlar (Kim ve Rohner, 2003; Rohner, 2001).

Ergenlik sürecindeki fiziksel değişimler kişinin kendi kimliğini algılayışı noktasında düzensizliklere yol açar, bu durum kişinin kimliğini yeniden değerlendirip yeni bir kimlik arayışına girmesiyle nihayete varabilir (Apay, 2007). Klein ve arkadaşları (1996) ergenlik döneminde en fazla etkilenen alanın benlik algısı olduğunu belirtmektedir. Benlik algısının keşfi ergenlik döneminin kritik bir noktasıdır, bunun sebeplerinden biri bireyin kendi kimliğindeki ve bedenindeki değişiklikleri anlayacak bilişsel kapasiteye ulaştığı ilk dönem olmasıdır (Kahraman, 2009). Benlik algısının şekillenmesinde ebeveynlerden alınan geri bildirimler, ebeveynlerin tutumları ve davranışları hayati rol oynar (Hay ve Ashman, 2003).

Benlik algısı yaşam boyunca oluşmaya ve değişmeye devam eden bir süreç olmakla beraber en kritik zamanlar ergenlik döneminde gerçekleşir (Karadağlı, 1991). Ergenlikte yaşanan fiziksel ve psikolojik değişiklikler, sosyal karşılaştırmalar ve benzerlikler etrafında dönen insanlara yakınlaşma ve uzaklaşma davranışları, normların yeniden değerlendirilmesi, değişen aile bağları gibi faktörler ergenin benliğini keşfederken çok değişken ve karmaşık süreçlerden geçtiğini göstermektedir (Erden ve Akman, 1995)

1.3 Benlik Algısı ve Anne-Baba ile Duygusal Yakınlık

Ergenlik döneminde yaşanan buhranlarda ve kimlik gelişiminde ailenin önemli rolü olduğu bilinmektedir (Laibe ve ark., 2000). Aile içindeki birçok dinamik; iletişim, lügat, tavır ve davranışlar, duygusal tutumlar vs. ergenlerin kimlik algısında belirleyici etkenler olarak rol almaktadır. Özellikle ergen ile ebeveyn arasındaki duygusal yakınlık ve buna bağlı tutumlar ergenin kimlik gelişiminde, sosyal gelişiminde, ve iyilik halinde önemli bir etken olarak düşünülmektedir (Herken ve Özkan, 1998). Çalışmalar ergenlerin benliklerini kabullenme ve benlikleri ile uyumlu olma durumlarının aile ilişkileri ile derinden ilintili ve paralel olduğunu belirtmiştir (Davies ve Windle, 1997; Bouma ve ark., 2008). Ebeveynler ile olan karşılıklı sevgi ergenin yetişkinlik hayatında gerçekleştirecek benlik çatışmalarını, sosyal uyumunu ve bağlanma stillerini etkileyebilir (Varan, 2005; Sanders, 2000).

Ebeveyn ve ergenler arasındaki ilişkide duygusal atmosfer en önemli koşullardan bir tanesidir (Barber ve ark., 2005). Ergenlik döneminde birey ailenin dışındaki ilişkilere yoğunlaşır ve ebeveynlerden bağımsızlaşır; bu durum ebeveynlerle güçlü bir duygusal bağ kurmaya engel değildir. Ergenlik sürecinde ebeveynler ile kurulan güçlü ve pozitif bağlar ergenin benlik saygısının oluşmasına ve kimlik algısını kurmasına ciddi oranda yardımcı olur. Ergenlikte anne ve babadan uzaklaşma, otonomi kazanma davranışları belirgin olsa da, arka planda güçlü ve güvenli duygusal bağların aranması kendisini gösterir (Allen ve ark., 1998).

Bu duygusal bağlar ailenin dinamiklerinden etkilenir. Aile bir bütün olarak bu duygusal atmosfere dahil olmalıdır, aile bireylerinin hepsinin arasındaki güçlü duygusal bağlar ve yakınlık benliğin gelişmesi için optimal bir ortam yaratır. Aile bireyleri arasındaki duygusal bağlar zayıf ise ergenin benlik gelişimi engellenir ya da geri çevrilir (Kobak, Sceery, 1988). Ebeveynleri tarafından sevildiğini ve değer verildiğini hisseden ergen kendisini olumlu değerler ile algılayacaktır ve dolayısıyla olumlu bir benlik geliştirecektir. Benlik saygısı yerinde, benliğini olumlu algılayan bir ergen çevresine de olumlu ve hoşgörülü yaklaşacaktır (Rose, 1994).

Ergenlik döneminde sağlıklı bir benlik algısı ve kimlik oluşturmak ebeveynlerle süregelen ilişki ile yakın ilişkilidir. Ebeveynleri ile sağlıklı ve yakın ilişki kuran ergenler sosyal kimliklerini daha belirgin oturtabilir ve öz yeterliliklerini sağlıklı seviyelerde tutarlar, sorumluluk algıları gelişmiştir ve benlik saygısına sahiptirler (Yavuzer, 1998). Aile içindeki karşılıklı etkileşim ve duygusal paylaşım ergenin hayatındaki bir çok alanda etkisini gösterir (Hines, 1997). Anne babanın çocuğa karşı olan sıcaklığı, olduğu hali ile kabullenışı ve desteği çocuğun kimlik gelişiminde önemli rollere sahiptir (Çağdaş, 2002). Özellikle duygusal destek çocuğun sosyal ve akademik kimliğinde önemli iyileştirme sağlar (Chen ve ark., 2005). Yıldırım ve Ergene (2003) aile tarafından sağlanan duygusal desteğin ergenlik dönemindeki bireyin akademik benliğini olumlu etkilediğini, öz yeterliliğini arttırdığını ve sosyal kimliğiyle uyumlu olduğunu ifade etmiştir.

Kuzgun (1972), koşulsuz destek sağlayan, kabullenen ve duygusal olarak ilgi gösteren ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocuklarında kendini gerçekleştirme sürecinin sağlıklı ve hızlı geliştiğini ifade etmiştir. Çocuğun ergenlik dönemine bağlı otonomisinin sağlanması ve ebeveynlerinden aldığı duygusal desteğin dengesi benlik gelişiminde önemli ve ince bir noktadır. Kozanoğlu (1984) ebeveynleri ile yakın ilişkiler kuran ve makul otonomiye sahip ergenlerde benliğe bağlı negatif algıların daha az olduğunu belirtmiştir. Bilal (1984)

ebeveynleri tarafından adaletli, hür ve duygusal olarak tatmin yetiştirilen ergenlerde sosyal ve genel kimlik algılama gelişimlerinin pozitif olacağını ifade etmiştir.

Can (1990) ergenlik dönemindeki lise öğrencilerindeki kimlik algısına dair geniş bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın verilerine göre;

- Anne ve babası tarafından kabul gören ve hoşgörü ile yaklaşılın ergenlerin benlik

gelişiminin daha yüksek

- Anne ve baba tarafından kafi derecede emosyonel destek gören ergenlerin benlik

algısının daha yüksek

- Ebeveynlerinin kendi aralarındaki duygusal yakınlığı yüksek olan ergenlerde

benlik algısının daha yüksek

- Başarısızlıklarına rağmen anne babasından gelen emosyonel destekten kuşku

duymayan, güvenli aile ilişkilerine sahip ergenlerin kimlik algısının daha yüksek

olduğu bulunmuştur.

Düzgün (1990), ergenlik dönemindeki 448 öğrencindeki saldırganlık, depresyon, anksiyete ve benlik gelişimi üzerine bir araştırma yapmıştır. Onun bulgularına göre otoriter, kontrollü ve hoşgörüsüz anne-babaya sahip ergenlerin benlik algısının olumsuz, anlayışlı, sıcak ve hoşgörülü anne-babaya sahip ergenlerin ise benlik algısının olumlu geliştiği bulunmuştur. Benzer bir çalışma Duru (1995) tarafından farklı bir yaş grubunda gerçekleştirilmiştir. Onun bulgularına göre benlik saygısı ve benlik algısı tutarlı şekilde yüksek olan öğrencilerin hoşgörülü, yakın ve destekleyici anne-babaya sahip oldukları bulunmuştur. Baskıcı, aşırı kontrolcü ve yetersiz duygusal yaklaşımlar sergileyen anne- babaya sahip öğrencilerde ise

olumsuz benlik algısı ve benlik saygısı seviyeleri tespit edilmiştir. Benlik algısı ve anne-baba ile ilişkiler üzerine Arıca (1999) yaptığı bir araştırmada ebeveynlerinden duygusal ve sosyal destek alan ergenlerin benlik saygılarının yüksek, benlik algısı gelişimlerinin sağlıklı ve tutarlı olduğunu bulmuştur. Benzer bir şekilde, Aştı ve Bilgin (1997) aileleri tarafından her koşulda kabul edilen ve desteklenen ergenlerin yüksek benlik algısına ve benlik saygısına sahip olduğunu belirtmiştir.

1.4 Benlik Algısı ve Aile İçi İletişim

Benlik algısının gelişiminde ergenlerin aile kurumu içerisinde kendilerini ifade edebilmeleri önemli bir noktadır. Ergenlerin kendilerini ifade ediş şekilleri karşılıklı anlayışlı bir iletişim şeklinde gerçekleşmelidir, bu iletişim sayesinde ergen bir birey olarak kabul gördüğünü ve iletişime aktif bir dahiliyeti olduğunu hisseder ve benlik algısı pozitif yönde ilerler. Aile içi iletişim hoşgörülü ve karşılıklı süregeldiğinde ergenlerde yüksek benlik saygısı ve pozitif bir kendilik algısı oluşur (Özmen, 2007).

Sağlıklı bir aile içi iletişimde ebeveynler ile çocuklar arasında duyguların etkin ve efektif bir şekilde ifade edilebilmesi gereklidir. Bu doğrultuda iletişim açık ve yerinde gerçekleşmelidir, çocuklar ve ebeveynler sorunları güven ile dile getirip uygun çözüm yolları için istişare edebilmelidir. Ergen kendisini güvenli ve istediği şekilde ifade edebildiğinde benlik saygısını oturtacak ve olumlu benlik algısını oluşturacaktır (McKay ve ark., 2010). Çocuğun kendisini ifade etmesi için uygun ortam ve yol hazırlayan, cesaretlendiren, ifade edilen duygular ve düşünceler yüzünden azarlamayan, eleştirmeyen ebeveynler öz güveni yüksek, kendilik saygısı yerinde, başarılı ve sosyal olarak etkin bireyler yetiştirirler. Bunun yanında çocuğun davranışlarını sıklıkla eleştiren, kişisel hislerini önemsemeyen, küçümseme gösteren, anne-babalar endişeli, öz güven sorunları yaşayan ve benlik saygısı düşük bireyler yetiştirirler (Clark ve Shields, 1997).

Çocukluk yıllarından itibaren oluşan iletişimin doğası; aile içinde yapılan ithamlar ve göndermeler, iletişimdeki saygı, tavırlar ve davranışlar bireyde sevilip sevilmediği, değerli olup olmadığı mesajlarını empoze eder. Ergenlik dönemine gelindiğinde süregelen olumlu veya olumsuz iletişim doğası bireyin benliğinin değerini algılamasında önemli bir etkiye sahiptir, öz saygısına bağlı olarak ergen kurduğu benlik ile mutlu olup olmama arasında aile içi iletişime bağlı olarak karar verir (Kreppner, 1996). Küçük yaştan itibaren negatif iletişime maruz kalan ergenlerin olumlu bir benlik algısı geliştirmesi zordur. Bireyin geliştirdiği benlik değeri yakın çevrede kurulan ilişkilerle ve iletişimle şekillenir ve doğrudan yakın ilişkilere yansıtılır (Inanç ve Hatipoğlu, 1995; Clark ve Shileds, 1997).

Barbato ve meslektaşları (2003) aile içindeki etkili ve sağlıklı iletişimde dominant bir tarafın olmaması gerektiğini savunmuştur. Buna göre aile bireyleri, ergen ile kurulan iletişimde sakinleştirici ve yapıcı taraf olmalıdır. Bununla beraber ergenin sevildiği ve sayıldığı hissiyatına kapılması gerekmektedir. Böylece ergenle kurulan iletişim ergenin öz saygısını ve benliğini olumlu etkileyen bir pekiştirici görevi görebilir. (Barbato ve ark., 2003). Empati duygusundan yoksun iletişimlerde taraflar birbirleri ile empati kuramaz, birbirlerine olumlu hisleri ifade edemez ve iletişim sekteye uğrar (Dökmen, 1994).

Aile içinde kurulan iletişimde emir verici olmak, kontrolcü olmak, göz dağı vermek ya da korkutmak, ultimatö vermek, ahlaki dersler vermek, nutuk atmak eleştirmek, suçlamak, dalga geçmek ve alay etmek vs., iletişimi ciddi derecede engeller (Gordon, 1997). Engellenmiş, sağlıklı ve yıpratıcı bir iletişim ortamında ergenler sağlıklı bir duygusal yapı geliştiremezler, negatif algılar ve tutumlar zamanla büyüyerek ergenin benlik gelişimini olumsuz etkiler (Öztürk, 2006). Engellenmiş ve zorluklarla yürüyen iletişim bireyin benliğinin değerli olmadığı, önemsiz olduğu mesajlarını verir. Bireyin öz yeterliliğini olumsuz etkilemekle beraber özgüvenini düşürür, negatif bir benlik algısının gelişmesine ortam hazırlar. Çağdaş (2002) aile içi iletişimde en çok etkilenen noktanın benlik saygısı olduğunu dile getirmiştir.

Benlik saygısının değeri iletişimin doğasına göre artış ve ya azalış gösterir. Kurulan iletişimde ebeveynleri tarafından dinlenen, hoşgörü ile anlaşılmaya çalışan ergenler kişisel değerlerini hisseder, hem benlik algıları hem de öz güvenleri olumlu yönde etkilenir ve ebeveynlerine karşı sağlam bağlar kurmalarına ön ayak olur (Gordon, 1997).

1.5 Benlik Algısı ve Aile İçi Roller

Toplum içindeki temel algılar ve rollerin ayrımında cinsiyet belirleyicidir. Aile kurumu da bu ayrımlara paralel olarak bireylerine kalıp yargılar içeren roller biçmiştir. Aile içindeki geleneksel yapılanmalara uygun hiyerarşik yapıya göre erkekler aileyi yönetmek, geçindirmek ve korumakla mükellef olup; kadınlar ise evin genel bakımını, evin yönetimini ve insan ilişkilerinin düzenlenmesini üstlenmiştir. Bu bağlamda ekonomik gücü ve yeterliliği temsil eden erkek bir tür belirleyici, kadın ise düzenleyici bir rol üstlenir (Imamoğlu, 1993).

Ailelerin gelirlerinin çoğunlukla erkek tarafından karşılandığı, ev işlerinin ise kadınlar tarafından halledildiği bir ambiyansta maddi kuvveti daha fazla olan erkek önemli ve belirleyici kararlarda daha etkin role sahip olur. Bu rollerin farklılığı aile bireylerinin algılayışlarını da etkiler; erkekler ailenin diğer bireyleri ile daha yoğun uyuşma ve bütünleşme içinde olduğunu düşünürken kadınlar ise değer çatışması içinde rol sorunları yaşayabilmektedir (Imamoğlu, 1993). Rol çatışmalarının az, demokratik algının fazla olduğu bir aile ortamında çocukların olumsuz davranışlarına gösterilen tahammülün daha yüksek olduğu, eşlerin çocuklarla ilgili kararlarda daha fazla fikir birliğine vardığı ve çocuklara karşı daha sevecen olduğu, aile üyelerinin birbirine karşı daha fazla onaylayıcı olduğu çalışmalarda tartışılmıştır (Imamoğlu, 1991; Thompson ve Walker, 1989).

Drotar (1997) yaptığı bir çalışmada algılanan işlevsel aile içi rollerin ergenleri nasıl etkilediğini incelemiştir. Onun bulgularına göre uyumlu aile içi rollerin varlığı ergende psikososyal kimliğin sağlıklı gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca aile içi rollerde yaşanan problemler ergenlerde ve beliren yetişkinlerde karşı cinse yaklaşımda bir takım sorunlar yaratmaktadır. Aile içindeki uyumlu ve anlayışlı rollerin oturması doğrudan algılanan bir destek görevi görmektedir ve ergenin gelişimi buna bağlı olarak etkilenmektedir (Türküm ve ark., 2005). Yapılan literatür taraması sonucunda aile içindeki rollerin durumu ile benlik algısı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışma bulunamamıştır. Bu çalışmanın literatüre bu alanda katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1.6 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada aile içindeki iletişimin, ergen ve anne-baba arasındaki duygusal yakınlığın ve aile içindeki rollerin yerine getirilme derecesinin benlik algısı üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bu bağlamda 3 tane hipotez üretilmiştir:

1. Aile içinde sağlıklı ve iyi derecede iletişim ilişkilerine sahip ergenlerin benlik algısının pozitif olacağı
2. Anne ve baba ile sıcak ve yakın duygusal bağları olan ergenlerin benlik algısının pozitif olacağı
3. Üyelerin rollerini doğru ve uygun gerçekleştirdiği ailelerde benlik algısının pozitif olacağı

Hipotezleştirilmiştir.

İlk hipotez için, sağlıklı iletişimin ve buna bağlı ergenin yaşayacağı güvenli, olumlu ortamın kabullenilmişlik emosyonunu kuvvetlendirip olumlu bir benlik algısı yaratacağı, kişinin kendisini gerçekleştirme yolculuğuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki benlik arayışı süreci karşılıklı etkileşim ve geri bildirimlerden etkilenmektedir (Cüceloğlu, 2002). Buna mütakıp aile içindeki iletişimin doğası ergenin benlik algısını hangi

yönde ilerleteceği konusunda belirleyici bir etkiye sahip olabilir. Pozitif, anlayışlı ve güvenli iletişimin benlik algısını pozitif yönde etkileyeceği bu bağlamda öngörülmüştür.

İkinci hipotez için; ebeveynleri ile sıcak ve yakın duygusal bağlara sahip ergenlerin benlik algısının pozitif olacağı öngörülmüştür. Duygusal desteğin aynı zamanda kişilik gelişimine olan pozitif etkidi dolayısı ile, ergen tarafından hissedilen duygusal sıcaklığın ve yakınlığın benliğini pozitif etkileyeceği düşünülmüştür.

Üçüncü hipotez için; üyelerin rollerini doğru ve uygun gerçekleştirdiği ailelerde benlik algısının pozitif olacağı öngörülmüştür. Rollerin uygun ve yerinde uygulandığı ailelerde sorumluluk duygusunun sağlıklı olacağı, kişinin sorumluluğu olan rolleri uygun yerine getirmesi ile benliğinin de pozitif etkileneceği düşünülmüştür.

Bölüm 2

Metodlar

2.1. Katılımcılar

Araştırmaya Hatay, Türkiye’de bulunan Özel Pusula Akademi Lisesi’nden 137 lise öğrencisi dahil olmuştur. Katılımcıların 77’si (%56.2) kadın, 60’ı (%43.8) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 17.02 olarak belirlenmiştir (standart sapma; 0.428). Katılımcıların anne ve baba eğitim durumu şu şekildedir; annelerin 31’i (%22.6) ilkokul mezunu, 32’si (%23.4) ortaokul mezunu, 41’i (%29.9) lise mezunu, 33’ü (%24.1) üniversite mezunudur, babaların ise 27’si (%19.7) ilkokul mezunu, 26’sı (%19) ortaokul mezunu, 37’si (%27) lise mezunu ve 47’si (%34.3) üniversite mezunudur. Katılımcı olma kriteri anne ve babanın birlikte olması, aile ile birlikte yaşamak ve herhangi bir psikiyatrik ya da fiziksel bozukluk tanının olmaması olarak belirlenmiştir.

2.2. Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.2.1. Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği (Epstein, Bipshop ve Baldwin, 1983) ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirildiğini ya da aile işlevselliğinde sorunlu alanları ortaya çıkartmak amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Orjinal adı McMaster Family Assessment Device olan ölçek Bulut (1990) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve Aile Değerlendirme Ölçeği adını almıştır. Ölçek, 7 alt ölçekten oluşmaktadır; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar. Alt ölçeklerin cronbach alpha iç tutarlılık değerleri .38 ile .86 arasında değişmektedir. (Bulut, 1990). Bu çalışmada Aile içi iletişim, Aile içindeki roller ve Aile içinde duygusal tepkiyi gösterebilme alt ölçekleri

kullanılmıştır. Bu araştırmanın popülasyonunda yapılan güvenilirlik testinde aile içi iletişim alt ölçeğinin cronbach alpha değeri .753, aile içindeki roller alt ölçeğinin cronbach alpha değeri .707, ve aile içindeki gereken duygusal tepkiyi gösterebilme alt ölçeğinin cronbach alpha değeri .780 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki itemlerin bazıları şunlardır; aile içi iletişim alt ölçeğinde, “Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir”, “Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir”, “Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir”; aile içindeki roller alt ölçeğinde, “Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler”, “Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız”, “Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız”; duygusal tepki gösterebilme alt ölçeğinde, “Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz”, “Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz” ve “Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır”.

Puanlar her alt ölçek için itemlerin ortalaması alınarak hesaplanır. Yüksek puanlar aile işlevlerinde sağlıksız bir noktada olduğunun göstergesidir. Test 60 sorudan oluşmaktadır ve 12 yaş üzerindeki insanlara uygulanabilmektedir. Testte ters hesaplamalı sorular bulunmaktadır.

2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri

Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (Rosenberg, 1965) kişilerin benlik algısını ölçen bir ölçektir. Toplamda 63 madden oluşur ve 12 alt testi vardır. Bu çalışmada 10 soruluk benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) ölçeği Türkçeye uyarlamış ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Onun bulgularına göre benlik saygısı alt ölçeğinin geçerlilik oranı .71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur. (Çeçen, 2008). Bu çalışmada yapılan güvenilirlik değerlendirmesinde

ölçeğin cronbach alpha değeri .873 olarak bulunmuştur. Ölçekteki sorulardan bazıları şunlardır; “Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum”, “Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim”, “Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim” ve “Genel olarak kendimden memnunum”. Ölçeğin puanlaması her itemin kendisine özel puan değerlerinin toplanması ile yapılmaktadır. Sonuç olarak yüksek puanlar yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

2.3. Prosedür

Üsküdar Üniversitesi’nden etik onayı alındıktan sonra Özel Pusula Akademi Lisesi yönetim kurulundan araştırmanın onayı alındı. Ardından okulda görev yapan öğretmenler ile görüşülüp onay alındı ve uygun ders saatleri belirlendi, belirlenen saatlerde araştırmacı derse dahil olup veri toplama işlemini gerçekleştirdi. Testler uygulanmadan önce araştırmaya dahil olma kriterleri gözetilerek katılımcılığın gönüllülük esasına dayandığı öğrencilere bildirildi. Kriterlere uyan ve araştırmaya katılmak isteyen öğrencilere testler dağıtıldı. Testler doldurulurken öğretmen ve araştırmacı sınıfta bulundu, veri toplama süreci bittikten sonra öğrencilere geri bildirim yapıldı. Bütün veri toplama prosedürleri bir ders saati içinde gerçekleşti.

Bölüm 3

Bulgular

1.1. Veri Analizi

Bu çalışmada SPSS 23 programı kullanılarak istatistiksel analiz yapılmıştır. Öncelikle Pearson Correlation Coefficient analizi yapılarak değişkenler arasındaki ilişki belirlenmiştir (Tablo 1). Ardından hiyerarşik çoklu regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerin benlik algısını ne derecede öngördüğü incelenmiştir (Tablo 2). Son olarak, demografik değişkenler için t test (Tablo 3) ve tek yönlü anova (Tablo 4) analizi yapılmıştır.

1.2. Sürekli Değişkenler Arasındaki Korrelasyonlar

Tablo 1’de görüldüğü gibi, Benlik Algısı değişkeni ile aile içi iletişim, aile içindeki rollerin belirginliği ve aile içindeki duygusal yakınlık değişkenleri arasında negatif ilişki vardır.

Tablo 1: Benlik algısı, yaş, aile içi iletişim, aile içindeki rollerin belirginliği ve aile içindeki duygusal yakınlık değişkenleri arasındaki korrelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Benlik Algısı	-				
2. Yaş	.074*	-			
3. İletişim	-.336**	-.031	-		
4. Roller	-.317**	-.082	.595**	-	
5. Duygusal Yakınlık	-.278**	-.278	.683**	.585**	-

** p<.001

*p<.005

1.3. Regresyon Analizi

1.3.1. Benlik Algısını Öngören Değişkenlerin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi

Bu çalışmada, yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumları, aile içi iletişim, aile içindeki rollerin belirginliği ve aile içindeki duygusal yakınlığın benlik algısı üzerindeki öngörü değerini incelemek için hiyerarşik çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 2). Yaş, cinsiyet ve anne-baba eğitim durumu kontrol değişkenleri olarak ilk modele yüklenmiştir. Model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(4,136)= 2.512, P=.045$) ve benlik algısı üzerindeki varyasyonların %7.1'ini açıklamıştır. Buna rağmen, modelde sadece babanın eğitim durumu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2.6, p=.010$). Ardından aile içi iletişim, aile içindeki roller ve aile içindeki duygusal yakınlık değişkenleri ikinci modele yüklenmiştir. Model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(7,136)=4.352, p<.001$) ve yeni model benlik algısı üzerindeki varyasyonların %19.1'ini açıklamıştır. Yeni modelde sadece kontrol değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Aile içi iletişim ($t=-1.972, p=.051$), aile içindeki roller ($t=-1.609, p= .011$) ve aile içindeki duygusal yakınlık ($t=-.504, p=.047$) benlik algısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı öngörü gücüne sahip bulunmuştur.

Tablo 2: Benlik algısını öngören değişkenlerin hiyerarşik çoklu regresyon analizi

Değişkenler	Model 1			Model 2		
	Beta	SE B	β	B	SE B	β
Yaş	.052	.260	.017	-.019	.247	-.006
Cinsiyet	.187	.221	.073	.352	.212	.137
Anne Eğitim Durumu	-.060	.125	-.051	-.013	.120	-.011
Baba Eğitim Durumu	.318	.122	.280	.231	.119	.203
İletişim				-.522	.265	-.227
Roller				-.450	.280	-.168
Duygusal Yakınlık				-.013	.231	-.006
R ²		.071			.191	
F for change in R ²		2.512			6.394	

*p<.05, **p<.0001

1.4. Cinsiyet ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki

Benlik algısındaki cinsiyet farklılığına bağlı değişiklikleri incelemek adına independent sample t test uygulanmıştır (Tablo 3). Bulgulara göre benlik algısında anlamlı bir cinsiyete bağlı değişiklik görülmemiştir (F(1,136)= .752, p=.388).

Tablo 3: Benlik algısı ve cinsiyet arasındaki ilişkinin t-testi ve tanımlayıcı istatistikleri

	Annenin Eğitim Durumu						95% CI for Mean Difference	t	df
	Erkek			Kadın					
	M	SD	n	M	SD	n			
Benlik Algısı	3.246	1.118	60	3.055	1.395	77	2.922, 3.355	-.867	136

1.5. Anne ve Babanın Eğitim Durumu ile Benlik Algısı Arasındaki İlişki

Yapılan tek yönlü anova analizi ardından, annenin eğitim durumu (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ya da üstü bir mezuniyete sahip olmak) ile benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($F(3,136)= 1.549, P=.205$). Babanın eğitim durumunda ise, sadece ilkokul ve üniversite mezunu babaların çocukları arasında belirgin bir benlik algısı değişikliği gözlemlenmiştir, öteki eğitim durumlarının benlik algısı üzerinde belirgin bir etkisi görülmemiştir ($F(3,136)= 3.159, P=.027$) Tablo 4 ve 5 tek yönlü anova sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4

Benlik Algısı ve Anne Eğitim Durumu

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7.530	3	2.510	1.549	.205
Within Groups	215.574	133	1.621		
Total	223.104	136			

Tablo 5

Benlik Algısı ve Baba Eğitim Durumu

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	14.838	3	4.946	3.159	.027
Within Groups	208.265	133	1.566		
Total	223.104	136			

Bölüm 4

Tartışma

Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin benlik algısının aile ile ilgili değişkenlerle nasıl bir ilişki içinde olduğu incelenmiştir. Benlik algısı ile aile içindeki iletişim, aile içindeki duygusal yakınlık ve aile içindeki rollerin belirginliği arasındaki ilişki analiz edilmiş, edinilen bulgular ışığında hipotezler test edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, anne ve baba ile sıcak ve yakın duygusal bağları olan ergenlerin benlik algısının pozitif olacağı hipotezi doğrulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, anne ve babası ile arasında duygusal yakınlık ve duygusal sıcaklık bulunan ergenlerin benlik algısı pozitif yönde ilerlemektedir. Bu bulgu literatür tarafından da desteklenmektedir. Herken ve Özkan (1998) ebeveynlerin ergen çocuklarına karşı olan sıcak ve yakın tutumlarının kimlik gelişiminde pozitif bir etken olduğunu tartışmıştır. Paralel bir şekilde, ergenin benliğine sıcak ve kabullenir bir tutum ile yaklaşan ebeveynlerin ergenin kendi benliğini kabullenmesine yardımcı olduğu, aynı zamanda duygusal iyilik halini de pozitif etkilediği bilinmektedir (Davies ve Windle, 1997; Bouma ve ark., 2008). Varan (2005) ve Sanders (2000) farklı yıllarda yaptıkları çalışmalar ile, sıcak ve sevgisini gösterebilen ebeveynlerin ergenlik dönemine bağlı kişilik çatışmalarını yapıcı bir şekilde yönlendirdiğini tartışmıştır.

Sadece ergenler ve ebeveyn arasında değil, aile içindeki sıcak ve duygusal atmosfer de ergenin kişilik algısını pozitif etkileyen bir faktördür (Barber ve ark, 2005). Ergenlik dönemi asi, çatışmalı ve sorunlu görünse de, aile içinde kurulan bağlar ergenin kişilik gelişimi ve benlik algısı açısından önemlidir (Allen ve ark., 1998), pozitif yönde ilerleyen benlik algısı ve buna paralel giden sıcak aile atmosferi sadece ergenler için değil, bütün aile üyeleri için sağlıklı bir gelişim ortamı oluşturur (Kobak ve Sceery, 1988). Ebeveynleri tarafından hoşgörü, sevgi ve

değer verildiğini hisseden ergen, kendi kimlik arayışlarını olumlu değerler ile oluşturacak ve benliğini olumlu yönde gerçekleştirerek bu pozitif durumu çevresine de yansıtacaktır (Rose, 1994). Ergenlerin ebeveynleri ile kurduğu olumlu ve yakın ilişkiler aynı zamanda sosyal kimlik algılarını ve öz yeterliliklerini sağlıklı bir alt yapı üzerine inşa edilmesine neden olur (Yavuzer, 1998).

Ebeveynlerin çocuğu olduğu gibi kabullenmesi ve bu durumu desteklerken ergene her haliyle sevildiğini hissettirmesi, ergene benlik algısını geliştirirken güvenli bir ortam oluşturur ve bu benlik algısının pozitif gelişimi için olumlu bir atmosferdir (Çağdaş, 2002). Bu olumlu gelişim ergende hem sosyal hem de akademik kimlik kurma konusunda da sağlıklı bir destekleyici görevi görür (Chen ve ark., 2005). Kendi kimliğini algılamaya çalışan ergenin bu süreçte ebeveynlerince şartsız destek ve sevgi görmesi, kendini kabullenmesi ve kimlik gelişimi noktasında hızlı ve sağlıklı adımlar atmasına sebep olmaktadır. (Kuzgun, 1972). Ebeveynlerin bu süreçte, ergen bireye karşı adil, kendi kimliğini arama noktasında özgür ve duygusal destek bakımından destekleyici bir tutum sergilemesi, ergenlerin genel benlik algısının gelişiminin daha sağlıklı ve daha kolay gerçekleştirebilmelerine neden olmaktadır. (Bilal,1984).

Bütün bu araştırmalar ebeveynler ile ergenlik dönemindeki bireylerin arasındaki sıcak, olumlu ve sağlıklı duygusal bağların ergenin benlik algısını pozitif yönde etkilediğini ifade etmektedir. Bu çalışmanın bulguları literatürdeki bu bilgileri destekler niteliktedir. Ebeveynler ile olumlu ve sağlıklı duygusal bağlara sahip olmak ile ergenin sağlıklı benlik algısı gelişimi pozitif ilişkilidir.

Elde edilen bulgular neticesinde aile içinde sağlıklı ve iyi derecede iletişim ilişkilerine sahip ergenlerin benlik algısının pozitif olacağı hipotezi doğrulanmıştır. Aile içindeki iletişimi sıcak, pozitif ve hoşgörülü olan ergenlerin benlik algılarının da pozitif bir durumda olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu literatür tarafından da desteklenmektedir. Ergenlerin, ebeveynleri ile

kurdukları iletişim, karşılıklı saygı ve hoşgörü temelleri üzerine kurulduğunda, ergenler üzerinde benlik saygısı ve olumlu bir kendilik algısı noktasında pozitif bir algı oluşturur. (Özmen,2007). Bu sağlıklı kodlar üzerine kurulu iletişim şekli ile, ergenler kendilerini ifade edebilme noktasında daha özgür ve güvenli olacaklarından, bu durum beraberinde olumlu bir benlik algısı geliştirmelerine sebep olur. (McKay ve ark., 2010). Bunun aksine, çocuğun davranışlarını olumsuz yönde sıklıkla eleştiren, ergenin kimlik arayışlarına saygı duymayan ve kontrolü uç noktalara taşıyan ebeveynler; ergenlerin, kaygılı ve benlik saygısı düşük birer birey olmalarına neden olur. (Clark ve Shields, 1997). Bireyin ergenlik döneminde, ebeveynleri ile kurmuş olduğu iletişim şeklinin olumlu veya olumsuz olması; kendini gerçekleştirme, kimlik arayışlarının algılanması ve benlik algısının pozitif veya negatif yönde olması noktasında temel faktör olarak öne çıkmaktadır (Kreppner, 1996). Bu dönemde ergen, yakın çevresi ile kurduğu iletişim şekline bağlı olarak, doğrudan yakın ilişkilerine yansıtacağı bir kimlik algısına sahip olur. (Inanc ve Hatipoğlu, 1995; Clark ve Shields, 1997). Ergenle kurulacak iletişim, ergenin kendi kimlik algısını yaratması noktasında temel faktör olacağına; ebeveynlerinin bu süreçte olumlu bir tavır sergilemesi, olumlu bir algının oluşumu noktasında önem arz eder. (Barbato ve ark., 2003). Bu bağlamda ebeveynleri tarafından empati duygusundan mahrum bırakılmış bir ergen, kendi iletişim kodlarında karşı tarafı anlamak ve kendisini doğru ifade edebilmek bakımından eksik kalır (Dökmen, 1994).

Aile içi iletişimde ergene yönelik, aşırı baskıcı olmak, tehditkar olmak, ergenin düşüncelerini yok saymak, ergenin düşünce ve davranışlarıyla alay etmek vs. iletişimi ve ergenin iletişim algısını ciddi derecede engeller ve zarar verir (Gordon, 1997). Bu tür durumlar da ergenin kimlik algısında sağlıklı bir duygusal yapı geliştirememesine ve zaman içerisinde büyüyecek ve gelişecek olan negatif algılar geliştirmesine sebep olur. (Öztürk, 2006). İletişim noktasında engellenmiş ve eksik kalmış bir ergen, kendi öz saygısı ve kendilik algısında da yetersiz ve genel benlik algısında negatif bir alt yapı kurmasına neden olur. (Çağdaş, 2002). Bu

araştırmanın bulguları da aile bireyleri arasındaki iletişimin pozitif yönde olmasının benlik algısını olumlu yönde etkilediğini gösteren literatür tarafından desteklenmektedir.

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, üçüncü hipotez olan üyelerinin rollerini doğru ve uygun gerçekleştirdiği ailelerde benlik algısının pozitif olacağı önermesi doğrulanmıştır. Üyelere yüklenen rollerin uygun ve doğru şekilde getirildiği ailelere sahip ergenlerin benlik algısı pozitif bulunmuştur. Literatürde, aile içindeki rollerin cinsiyete, eğitime ve mesleki yeterliliğe vs. göre ayrımlar gösterdiğinden bahsedilmektedir. İmamoğlu (1993) aile içindeki rollerin hiyerarşik bir yapıya sahip olduğunu, evin ekonomisini ve alım gücünü sağlayan üyenin aile için daha belirleyici bir rolü üstlendiğini ifade etmiştir. Ona göre, erkekler genel olarak ev ekonomisinin motoru rolünde olup belirleyici kararları verirler, kadınlar ise çocukların bakımını, ev yönetimini vs. yöneten bir role sahip olduğundan ötürü daha düzenleyici bir rolü üstlenmiştir.

Aile içindeki roller her ne kadar belirgin farklar ile dağıtılmış olursa olsun, çocukların sağlıklı gelişimi açısından önemli faktörler vardır. Örneğin, aile içindeki rollerin çatışmasız ve demokratik ilerlediği ortamlarda bireyler daha sağlıklı ve mutlu gelişirler (İmamoğlu, 1991; Thompson ve Walker, 1989). Drotar (1997) aile içindeki rollerin uyumu ile ergenlik dönemindeki psikososyal kimlik gelişiminin ilişkisinden bahsetmiştir, onun tartışmasına göre uyumlu aile içindeki rol dağılımı ve uygulanımı daha sağlıklı ve pozitif psikososyal kimliği destekler niteliktedir.

Bu çalışmanın bulguları aile içindeki rollerin uyumu ve düzeni ile benlik algısı arasında bir bağlantı kurmuştur. Uyumlu ve düzenli rollere sahip ailelerde büyüyen ergenlerdeki benlik algısının pozitif olması birden fazla faktörle açıklanabilir, bu nedenselliğin doğasını daha iyi anlamak için gelecekte daha fazla ve daha kapsamlı çalışmaların yapılması için bu araştırma bir ön ayak olma özelliği taşımaktadır.

Bu araştırmada bazı limitasyonlar bulunmaktadır. Toplanan veriler sadece tek bir okula aittir, araştırmanın popülasyonunun böylesine büyük bir ortak noktaya sahip olması bulguların genellenebilirliğini düşündürmektedir. Aynı zamanda katılımcı sayısının daha fazla olması daha belirgin bulgulara sebep olabilir, ilerde daha fazla katılımcıya sahip araştırmalar ile hipotezlerin yeniden test edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda benzer araştırmaların başka şehirlerde ve başka sosyoekonomik arka planlarda yapılması benlik algısını etkileyen faktörleri daha iyi anlamak açısından önemli katkılar sağlayabilir.

4.1. Uygulama için Öneriler

Bu araştırmanın bulguları aileleri bilinçlendirmek adına önemli uygulamalara sahiptir. Elde edilen bulgular sıcak ve pozitif tutumlara sahip aile ortamının ergenin sağlıklı gelişimi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bu durumda ailelerin, özellikle annelerin ve babaların ergenlik dönemindeki çocukları üzerindeki etkilerinin farkında olmaları önemlidir. Bu farkındalığa sahip olan anne ve baba ergenlik döneminin kendisine has özelliklerine karşı daha toleranslı, duyarlı ve anlayışlı olmalı, çocuklarının geçtikleri dönemin önemini bilip ona göre davranmalıdır. Sağlıklı bir benlik algısı ergenin yetişkinlik hayatında önemli etkilere sahip olacaktır. Annelerin ve babaların ailenin atmosferini belirleyen merciler olarak sağlıklı bir benlik algısı gelişimini destekleyen ortamlar hazırlaması hem bütün aile için, hem de ergenlik dönemindeki aile bireyi için önemlidir. Aynı zamanda, okul-aile birlikleri bu farkındalığa sahip olup ailelere düzenli seminerler vermelidir, bu farkındalığın kendiliğinden oluşmasını beklemek yerine hem ergenlik dönemindeki öğrencilere, hem de ailelerine aynı anda bilgilendirme ve bilinçlendirme uygulamaları yapılır ise ailelerin daha işlevsel ve mutlu olacağı beklenmektedir. Okullardaki öğretmenlerin de ergenlik dönemindeki öğrencilerle ilgilenirken aileleri ile iş birliği içinde olup ebeveyn-ergen ilişkisine pozitif bir destek sağlaması sağlıklı bir aile atmosferine yardımcı olabilir.

Ergenlik döneminin benlik keşfi ile geçen çatışmalı süreçleri beraberinde bir takım sosyal uyumsuzluklar ve psikolojik problemler getirebilir. Ergenlik dönemindeki önemli bir gelişimsel görev olan benlik algısının oturtulması sağlıklı bir gelişim için önemli olduğu kadar, benlik algısını oturtma sürecinin nasıl geçtiği de o dönemin iyilik halinde belirleyici rol oynamaktadır. Ergenlik dönemine bağlı psikolojik problemler için yapılan danışmanlık hizmetlerinde danışanın güçlü taraflarına odaklanmak ve psikolojik direncini yükseltecek noktaları güçlendirmek pozitif bir yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda danışmanlık hizmetlerinde ergenin yaşadığı problemleri çözerken aile içi uyum ve sıcaklık odaklı yaklaşım ergenin psikolojik dirençlerini ve güçlü taraflarını arttırabilir. Bu yaklaşım probleme odaklanmak yerine danışana odaklanıp problemin danışan tarafından bağımsız bir şekilde çözülmesine olanak sağlayabilir. Terapi süreçlerinde ergenin sorunları ile ilgilenirken sürece aileyi de dahil etmek, aile ortamını iyileştirecek ödevler ve uygulamalar ile devam etmek terapi sürecini olumlu etkileyecektir. Aile ile ergeni ayırmak yerine bütün aileyi odağa alıp bütüncül bir yaklaşımla terapi süreçlerine odaklanmak danışmanlar için daha sonuç odaklı bir metot olabilir. Bu araştırmanın sonuçları bu öneriyi desteklemektedir.

4.2. Araştırma için Öneriler

Aile içi dinamikler karmaşıktır ve ailenin içinde bulunduğu atmosfer sadece benlik algısını değil, ergenlik dönemindeki bireyin birden fazla psikolojik varlıklarını etkiler. Bu araştırma benlik algısına odaklanmış olmakla beraber, daha iyi bir anlayış ve kapsamlı öneriler için ailenin öteki dinamiklerinin de incelenmesi şarttır. Anne ve babanın birbiri ile ilişkisi doğrudan ya da dolaylı yoldan ergeni ve ergene bağlı tutumları etkileyebilir. Ailenin ekonomik durumu ve bu durumun kimler tarafından desteklendiği de aile bireylerinin birbirine olan algısını etkileyebilir. Kardeş sayısı, kardeşlerin birbirleri ile olan ilişkileri, ailenin otoriter ya da demokratik oluşu, ergen bireyin maruz kaldığı sosyoekonomik ve sosyokültürel etkenler

bireyin kimlik oluşumunu ve benlik algısını etkileyebilir. Bu alışma anne ve babası sağ olup, aile bütünlüğünü koruyan ve ailesi ile birlikte yaşayan ergen bireyler üzerinde yapılmış olup; ergenlerin benlik algısı profilinin daha derinlemesine incelenebilmesi için, anne babadan bir veya ikisinin kaybı, üvey anne ve/veya baba ile büyüme, anne babanın boşanma durumu, evlatlık olarak bir ailede büyüme, anne baba dışında başka akrabalar ile de aynı çatı altında yaşama gibi ergenlerde benlik algısı profilini etkileyebilecek dinamikler de araştırılabilir. Ergenlik sürecini, aile bireylerinin arasında uzun soluklu tedavilere muhtaç fizyolojik ve/veya psikiyatrik tedavi gören kişiler ile birlikte geçiren ergen bireylerin, kendi kimlik duygularını sağlıklı bir zemin üzerine inşa edip edememeleri noktasında anlamlı bir etkinin olup olmadığı araştırılabilir. Hızlı değişen ve ilerleyen kültürel ve teknolojik dinamikler ve bunu tetikleyen ebeveyn ile ergen bireyler arasındaki kuşak farklılıklarının da benlik algısının sağlıklı oluşabilmesi noktasında etkili olup olmadığı araştırılabilir.

Sonuç

Bu araştırma ergenlik döneminin önemli gelişimsel görevlerinden biri olan benlik algısı gelişiminde ailenin işlevlerini incelemesi yönünden bir değer taşımaktadır. Ergenlik dönemindeki bireylerden araştırma popülasyonunun tamamı aileleri ile birlikte yaşamaktadır. Araştırmanın katılımcılarının aileleri ile olan gerek ekonomik gerek sosyopsikolojik bağları halen devam etmektedir, bu karşılıklı etkileşimin doğasını daha iyi anlamak benlik gelişimi için kritik bir dönem olan ergenlikte bireylerin daha sağlıklı süreçlerden geçmesi açısından önemlidir.

Edinilen veriler ve bu verilerin analizleri sonucunda ergenlik dönemindeki bireylerin benlik gelişiminin aile ile ilgili faktörlerden ve araştırmanın öteki demografik faktörlerinden etkilendiği bulunmuştur. Daha ayrıntılı şekilde;

1. Araştırma popülasyonuna göre yaş arttıkça benlik algısı da pozitif bir yönde ilerlemektedir.
2. Aile içindeki iletişimin pozitifliği benlik algısında da pozitifliğe yol açmaktadır. İletişim ne derece iyi ise ve ne kadar pozitif bir atmosferde geçiyor ise, benlik algısı da o derecede iyilik hali göstermektedir.
3. Aile içindeki duygusal yakınlık ve sıcak duyguların güvenli ve rahatça manifesto edilebilmesi benlik algısını pozitif yönde etkilemektedir. Aile bireylerinin arasında duygusal bir sıcaklığın ve yakınlığın olduğu ortamlarda ergenin benlik algısı olumlu yönde ilerler.
4. Aile içindeki rollerin doğru ve yerinde algılanması ve uygulanması ergenin benlik algısını pozitif yönde etkilemektedir. Herkesin aile içindeki görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi benlik gelişimi ile paralel ilerlemektedir.
5. Annenin eğitim durumu benlik algısı üzerinde belirgin bir etkiye sahip değildir.

6. Babanın eğitim durumu sadece ilkokul mezunu ve üniversite mezunu babalar karşılaştırıldığında ergenin benlik algısı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir.
7. Ergenin cinsiyeti ile benlik algısı arasında belirgin bir etkileşim yoktur. Benlik algısının cinsiyetlere göre karşılaştırılmasında belirgin farklar bulunamamıştır.

Referanslar

- Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G., & Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child development, 69*(5), 1406-1419.
- Apay, A. (2007). Ergenlik. 1. Baskı, Ankara: Ğmge Kitabevi.
- Arıca, T. (1999). Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik ve mesleki benlik saygısının geliştirilmesi. *Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.*
- Aştı, N., & Bilgin, H. (1997). Hemşirelik yüksekokulu öğrencileri ile diğer üniversiteli kız öğrencilerde benlik saygısının karşılaştırılması. IV. *Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. Kıbrıs.*
- Aydın, B. (2005). Çocuk ve Ergen Psikolojisi (2. Baskı) Ankara: Nobel Basımevi.
- Aydın, B. (1996). Benlik kavramı ve ben şemaları.
- Baymur, F. (1993). Genel Psikoloji, İnkılâp. *Kitabevi, İstanbul.*
- Barbato, C. A., Graham, E. E., & Perse, E. M. (2003). Communicating in the family: An examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives. *Journal of Family Communication, 3*(3), 123-148.
- Bilal, G.(1984) Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi.Yayınlanmamış Doktora Tezi.Hacettepe Üniversitesi.Ankara.
- Booth, C. L. (1994). Predicting social adjustment in middle childhood: The role of preschool attachment security and maternal style. *Social Development, 3*(3), 189-204.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss, volume 3: loss; sadness and depression.*

- Can, G. (1990). *Lise öğrencilerinin benlik tasarımlarını etkileyen etmenler*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Chen, X., Chang, L., He, Y., & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese children. *Child Development*, 76(2), 417-434.
- Clark, R. D., & Shields, G. (1997). Family communication and delinquency. *Adolescence*, 32(125), 81-92.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 11.
- Çağdaş, A., Arı, R., & Zarife, S. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Nobel.
- Dökmen, Ü., & Çatışmaları, İ. (1994). *Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duru, A. (1995). İlkokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ile ana baba tutumları arasındaki ilişki. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Düzgün, Ş. (2003). Öğrencilerin Psikolojik Belirtileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2).
- Erden, M., & Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme*. Arkadaş.
- Erwin, P., & Akınhan, O. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. Alfa.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity: Youth and crisis* (No. 7). WW Norton & Company.
- Gordon, T. (1997). *Aile iletişim dili*. (Çev: Emel Aksay). Sistem Yayıncılık, İstanbul
- Hay, I., & Ashman, A. F. (2003). The development of adolescents' emotional stability and general self-concept: The interplay of parents, peers, and gender. *International Journal of Disability, Development and Education*, 50(1), 77-91.

- Herken, H., & Özkan, İ. (1998). Sigara alışkanlığı ve anne baba tutumu. *Genel Tıp Dergisi*, 8(2), 85-89.
- Hines, A. M. (1997). Divorce-related transitions, adolescent development, and the role of the parent-child relationship: A review of the literature. *Journal of Marriage and the Family*, 375-388.
- İmamoğlu, O. (1991). Aile içinde kadın-erkek rolleri. *Türk Aile Ansiklopedisi*. Ankara, 3.
- İmamoglu, O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1).
- İnanç, N., & Hatipoğlu, S. (1995). Sağlıklı Toplumlar İçin Sağlıklı Aile. *Damla Matbaacılık*, Ankara.
- Kahraman, H. (2009). *Yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.
- Kim, S. I., & Rohner, R. P. (2003). Perceived parental acceptance and emotional empathy among university students in Korea. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(6), 723-735.
- Klein, H. A., O'bryant, K., & Hopkins, H. R. (1996). Recalled parental authority style and self-perception in college men and women. *The Journal of Genetic Psychology*, 157(1), 5-17.

- Kobak, R. R., & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child development*, 135-146.
- Koknel, O. (1986). *Kisilik [Personality]*. Istanbul, Turkey: Altin Kitaplar.
- Kozanoglu, G. (1984). Çocukların Anksiyete Düzeyleriyle Annelerinin Tutumları Arasındaki İlişki. *Tecrübi Psikoloji Yayınları*: Togral, B., S. Özbaydar, N. Saran. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Cilt: 14, İstanbul.
- Kreppner, K. (1996). Communication behavior between parents and their adolescent children and correlation with indicators of self concept. *Praxis Der Kinderpsychologie Und Kinderpsychiatrie*, 45(3-4), 130-147.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Adolescent Psychology*. İstanbul: Remzi Bookstore, (s 269).
- Kuzgun, Y. (1972). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi* Ankara, Hacettepe Ü. Eğitim Enstitüsü.
- Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 45-59.
- McKay, K., Ross, L. E., & Goldberg, A. E. (2010). Adaptation to parenthood during the post-adoption period: A review of the literature. *Adoption Quarterly*, 13(2), 125-144.
- Özmen, F. (2007). Algılanan aile içi iletişim biçimlerinin ergenlerin benlik saygısına etkisi ve bir uygulama örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, S., & Tabak, S. (2006). Aile İçi İletişimin Ergenin Duygusal Sağlığına Etkisi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Pişkin, M. (1999). Özsaygıyı geliştirme eğitimi. *İlköğretimde Rehberlik*, 95-123.

- Psikanaliz, Ö. M. (1998). Psikoterapi. 3. baskı. *Ankara: Bilimsel tıp yayınevi*, 57-62.
- Rohner, R. P., & Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of general Psychology*, 5(4), 382.
- Rose, V. (1994). Health education for parents with special needs. *Health visitor*, 67(3), 95-96.
- Rutter, M. (1972). *The qualities of mothering: Maternal deprivation reassessed*. Jason Aronson.
- Sanders, M. R. (2000). Community-based parenting and family support interventions and the prevention of drug abuse. *Addictive Behaviors*, 25(6), 929-942.
- Steinberg, L. (1987). Single parents, stepparents, and the susceptibility of adolescents to antisocial peer pressure. *Child development*, 269-275.
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik (Edt: F. Çok). *Ankara: İmge Kitapevi*.
- Şahin, N. H., Basim, H. N., & Çetin, F. (2009). Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2).
- Temel, Z. F., & Aksoy, A. B. (2001). Ergen ve gelişimi. *Ankara: Nobel Yayıncılık*, 22-24.
- Thompson, L., & Walker, A. J. (1989). Gender in families: Women and men in marriage, work, and parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 845-871.
- Tufan, B., & Yıldız, S. (1993). Geri Dönüş Sürecinde İkinci Kuşak. *Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi*.
- Varan, A. (2005). Relation between Perceived Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself?. *Ethos*, 33(3), 414-426.
- Yavuzer, H. (1998) Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YILDIRIM, İ., & Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25).

Ekler

1. Ek 1

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (ADÖ):

AÇIKLAMA:İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*)

Her cümleinin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()

16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()

	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.				
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()

39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüydür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()

56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

2. Ek 2

RBS ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki maddeler, kendiniz hakkında ne düşünüp, genel olarak nasıl hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi karşılarındaki bölmelerden uygun olanını işaretleyerek belirtiniz.

A)Hiç katılmıyorum B)Katılmıyorum C)Katılıyorum D)Tamamen katılıyorum

1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	A	B	C	D
2.Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.	A	B	C	D
3.Genelde,kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.	A	B	C	D
4.Ben de diğer insanların bir çoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim.	A	B	C	D
5.Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.	A	B	C	D
6.Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.	A	B	C	D
7.Genel olarak kendimden memnunum.	A	B	C	D
8.Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.	A	B	C	D
9.Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	A	B	C	D
10.Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.	A	B	C	D